

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ :

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ — ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1934

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ» — ΣΤΑΔΙΟΥ 46Α
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Τὸ Δεκαπενθήμερον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ὁ κ. Γεώργιος Παπανδρέου γιὰ τὴν « Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη » τῆς Ἀκαδημίας

Ἡ ἰδέα ν' ἀνατεθῆ στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἡ ἔκδοσις τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων συγγραφέων, ἀνήκει, ὅπως εἶναι γνωστὸ καὶ ὅπως ἐτόνισε ὁ κ. Γρ. Ξενοπούλος σὲ προηγούμενο τεύχος τῆς « Νέας Ἑστίας », στὸν πρόην ὑπουργὸ τῆς Παιδείας κ. Γ. Παπανδρέου. Ἡ γνώμη του, λοιπόν, γιὰ τὸ « Συμπόσιο » τοῦ Πλάτωνος ποὺ ἀποτελεῖ τὴν πρώτη ἐφαρμογὴ τῆς ὠραίας πρωτοβουλίας του, ἐκρίναμε ὅτι πρέπει ν' ἀκουσθῆ μαζί μὲ τὶς κρίσεις τῶν εἰδικῶν, ἀφοῦ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἐκφράζει καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ νομοθετήματος ποὺ ἀνέθεσε στὴν Ἀκαδημία τὴ φροντίδα τῆς « Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης » καὶ τῆς ἔδωσε τὰ ὑλικά μέσα γιὰ τὴ σειρά τῶν ἐκδόσεών της.

— Ἐδοκίμασα, μᾶς εἶπε ὁ κ. Παπανδρέου, ἀληθινὴ συγκίνηση, ὅταν εἶδα τὸ « Συμπόσιο » τοῦ Πλάτωνος, καὶ χαιρετίζω, σὰν μεγάλο ἐθνικὸ γεγονός, τὴν ἔκδοσίν του ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία μας. Εἶμαι βέβαιος πὼς κάθε πολιτισμένος Ἕλληνας θὰ ἐδοκίμασε τὸ ἴδιο συναίσθημα. Γιατὶ ἦταν μεγάλη ντροπὴ, ἐπὶ ἕναν αἰῶνα ἐλευθερίας, τὸ Κράτος νὰ μὴ θεωρήσῃ πρῶτο καθήκον του νὰ γίνῃ μιὰ ἔκδοσις καὶ μετάφρασις τῶν Κλασικῶν μας στὴ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὅπως εἶναι, π. χ., ἡ Γαλλικὴ ἔκδοσις Budé, ὥστε ν' ἀποτελοῦν πνευματικὸ κτῆμα τῶν νέων Ἑλληνικῶν Γενεῶν.

Κανεὶς δὲν μπορεῖ ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν ἀλήθεια, πὼς ὅλοι οἱ μορφωμένοι ξένοι, μὲ τὶς περιφνημὲς μεταφράσεις ποὺ ἔχουν στὴ γλῶσσα τους τῶν ἀρχαίων κλασικῶν, ἐπικοινωνοῦν μὲ τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμὸ πολὺ περισσότερο ἀπὸ τοὺς μορφωμένους Ἕλληνες, ποὺ ὑποτίθεται ὅτι πρέπει νὰ εἶναι οἱ κληρονόμοι τοῦ κλασικοῦ πνεύματος... Καὶ εἶναι βέβαιο, δυστυχῶς, ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ λίγους Ἕλληνες, ποὺ μποροῦν νὰ διαβάσουν ἄνετα τοὺς ἀρχαίους στὸ πρωτότυπο, οἱ ἄλλοι ἢ τοὺς ἀποχωρίζονται γιὰ πάντα μετὰ τὸ Γυμνάσιο, ἢ καταφεύγουν σὲ ξένες μεταφράσεις γιὰ νὰ μνηθεῖν στὰ Ἑλληνικὰ κείμενα...

Αὕτη εἶναι ἡ θλιβερότατη κατάστασις. Καὶ αὕτην ἠθέλησε νὰ διορθώσῃ ὁ νόμος 5058, ποὺ ἐψηφίσαμε στὸ 1931, « περὶ ἐνισχύσεως τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν ». Τὸ ἄρθρο

3 ὥρισεν ὅτι « τίθενται κατ' ἔτος εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν δραχμαὶ 350.000, ὅπως διὰ τούτων αὕτη ἐπιμελῆται τὴν μετάφρασιν... εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἔργων ἀρχαίων κλασικῶν ». Τὸ δὲ ἄρθρο 2 τῆς Ὑπουργικῆς ἀποφάσεως τῆς 18 Μαρτίου 1932 ὥρισε ὅτι « ἐκ τοῦ ἀνωτέρου ποσοῦ, 200.000 δραχμῶν διατίθενται κατ' ἔτος εἰς ὁμοίομορφον ἔκδοσιν ἀρχαίων συγγραφέων ἐν πρωτοτύπῳ, μετὰ μεταφράσεως καὶ ὑπομνημάτων ».

Καὶ τὸ « Συμπόσιο » τοῦ Πλάτωνος ποὺ ἐξεδόθη, εἶναι ὁ πρῶτος τόμος αὐτῆς τῆς « Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης ».

— Ἡ εἰσαγωγὴ ὅμως τοῦ βιβλίου ἀναγράφει, ὅτι ἡ Βιβλιοθήκη αὕτη ὀφείλεται στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, καὶ ὅτι τὸ Κράτος ἔδωκε μόνον τὴν « ἀρωγὴν » του.

— Τὸ ἐδιάβασα κι' ἐγὼ αὐτό, μᾶς ἀπήντησε ὁ κ. Παπανδρέου. Καὶ λυπήθηκα γιὰ τὴν ἀνακρίβεια. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει μεγάλη σημασία. Ὑποθέτω, ἄλλως τε, ὅτι στὸ δεύτερο τόμο θὰ ἐπανορθωθῆ ἡ παράλειψις, μὲ τὴ δημοσίευσιν στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ νέου βιβλίου τοῦ νόμου 5058, τῆς Ὑπουργικῆς ἀποφάσεως τῆς 18 Μαρτίου 1932, καθὼς καὶ τοῦ « ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ » ποὺ συνέταξε ἡ Ἀκαδημία, γιὰ νὰ ξέρωμε τὶς ὁδηγίες ποὺ ἔχει δώσει στοὺς συνεργάτες της καὶ ἔτσι νὰ κρίνωμε δικαιότερα τὸ ἔργο τους.

— Πῶς βρίσκετε τὴν ἐργασία τοῦ κ. Συκουτρῆ στὸ « Συμπόσιο » τοῦ Πλάτωνος;

— Δὲν ἔχω, βέβαια, καμμιάν ἀρμοδιότητα φιλολογικῆς κριτικῆς... Ὡς ἀναγνώστης ὅμως, εἶμαι ἐνθουσιασμένος. Βρίσκω καὶ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ τὴν μετάφρασιν ἐξαιρετικῆς. Ἀλευθύνω τὰ θερμότερα συγχαρητήριά μου στὸν κ. Συκουτρῆ. Ὑπάρχει ὄχι μόνον σοφία, ἀλλὰ καὶ ἀγάπη στὸ ἔργο του. Εὐχομαι νὰ εἶναι ἐξ ἴσου εὐτυχεῖς καὶ οἱ νέες ἐκδόσεις.

Γιὰ τὴ γλῶσσαν ὅμως ἔχω ἐπιφυλάξεις. Βέβαια, ἡ ἀπλὴ καθαρεύουσα τοῦ κ. Συκουτρῆ διαβάζεται ἄνετα καὶ εἶναι πολὺ εὐχάριστη. Ἀλλὰ θὰ ἐπρεπε νὰ εἶχε προτιμηθῆ ἡ δημοτικὴ. Ἄλλως τε αὕτη εἶναι καὶ ἡ ἐντολὴ τοῦ νόμου: « Μετάφρασις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ». Καὶ ὅπως συνάγεται καὶ ἀπὸ τὸ ἔγγραφο τῆς 25 Μαρτίου 1931 τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας πρὸς τὴν Ἀκαδημία, « νέαν Ἑλληνικὴν » ὀνομάζει καὶ ἐννοεῖ τὴ Δημοτικὴν.

Καὶ ὁ κ. Παπανδρέου προσέθεσε :

— Ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ διευκρινίσω τὶς ἀποφύσεις μου. Ἀποδίδω μεγάλη σημασίαν στὴν ἔκδοσιν τοῦ πρῶτου τόμου τῆς « Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης » τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν μόνον ἂν πρό-

κεῖται νὰ σημάνη τὴν ἀπαρχή, ὥστε νὰ ἐκδοθῇ σύντομα ὅλη ἡ σειρά τῶν κλασικῶν μας. Γιατὶ ἂν πρόκειται, βέβαια, νὰ βγαίνῃ ἓνα βιβλίον κάθε χρόνο, ὁ ἐνθουσιασμός μας εἶναι ἀδικαιολόγητος καὶ ἡ σημασία τότε τοῦ ἔργου γίνεται μετριώτατη, ἀφοῦ τέτοιες μεμονωμένες καὶ σποραδικές μεταφράσεις καὶ σήμερα ὑπάρχουν. **Τὸ σπουδαῖο εἶναι νὰ αὐστηματοποιηθῇ καὶ νὰ ολοκληρωθῇ σύντομα ἡ ἐκδοσὴ ὅλων τῶν ἀρχαίων.**

— Καὶ τὸ θεωρεῖτε αὐτὸ εὐκόλο ;

— **Τὸ θεωρῶ ἐπιβεβλημένο !** Δὲν μπορεῖ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔγκλημα, οἱ νέες Ἑλληνικὲς γενεές νὰ εἶναι ἀποξενωμένες ἀπὸ τὸν πνευματικὸ θησαυρὸ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ. Εἶμαι βέβαιος πὼς οἱ σημερινὲς φιλολογικὲς μας δυνάμεις εἶναι ἀρκετὲς γιὰ ἓνα τέτοιο ἔργο. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἔργο ὄχι ἐντελῶς ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ πάλι πρέπει εἰς ἀποχώρησόν μου. **Τὸ καλύτερο δὲν πρέπει νὰ γίνῃ ἐχθρὸς τοῦ καλοῦ καὶ νὰ τὸ ματαιώσῃ.** Κάθε γενεὰ δίνει τὸ μέτρο τῆς δικῆς τῆς πνευματικῆς ἐπαρκείας. Ἄς κάμωμε ἐμεῖς ὅ,τι μπορούμε, κι' ἂς ἐρθοῦν ἔπειτα ἄλλοι, κατόπιν ἀπὸ μᾶς, νὰ κάμουν καλύτερα. Καὶ με αὐτὴ τὴν εὐκαιρία, θὰ ἠθελα νὰ ὑποδείξω στοὺς ἀρμοδίους τῆς Ἀκαδημίας, πὼς ἴσως ἀπευθυνόμενοι στὸν κ. Ἐλ. Βενιζέλο, **θὰ μπορούσαν νὰ ἔχουν γιὰ τὴν «Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη» τὴν ὠραία μετάφραση τοῦ Θουκυδίδη, ἡ ὁποία εἶναι ἐτοιμὴ.** Δὲν μπορῶ, βέβαια, νὰ ξέρω ποιὰ εἶναι ἡ γνώμη τοῦ κ. Βενιζέλου. **Θεωρῶ ὅμως πιθανόν** πὼς εὐχαρίστως θὰ ἔθετε τὴν ἐγγυσία του στὴ διάθεσιν τῆς «Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης» τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

— Ἄς ὑποθέσουμε, λοιπόν, λέμε στὸν κ. Παπανδρέου, πὼς ἡ πνευματικὴ πλευρὰ τοῦ ζητήματος διευθετεῖται καὶ πὼς ἡ Ἀκαδημία ἀποφασίζει νὰ ἐργασθῇ σύντομα καὶ νὰ ἀναθέσῃ στοὺς καλύτερους φιλολόγους καὶ λογοτέχνες μας τὸ μεταφραστικὸ ἔργο, με **σύντομες προθεσμίες.** Οἰκονομικῶς τὸ ἔργο θὰ εἶναι, ἐπίσης, δυνατό ;

— Ἡ οἰκονομικὴ ἀποψη, παρατηρεῖ ὁ κ. Παπανδρέου, εἶναι, βέβαια, πολὺ οὐσιώδης. Ἀλλὰ ἡ πρόνοια ποὺ εἶχαμε λάβει, καὶ σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο, ἦταν πλήρης. Ὁ νόμος 5058 θέτει στὴ διάθεσιν τῆς Ἀκαδημίας, **κάθε χρόνο 350.000 δραχμές.** Τὸ δυστύχημα εἶναι ὅτι ἡ σημερινὴ Κυβέρνησις, ἐνῶ αὐξήσῃ ἄλλες δαπάνες τοῦ Κράτους, βρῆκε αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ θέμα γιὰ νὰ κάμῃ οἰκονομίες ! **Καὶ περιώρισε τὶς 350.000 σὲ 100.000 !** Τὶ νὰ πῇ κανεὶς καὶ πὼς, νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν πράξιν ; **Καὶ ὁ βαρύτερος χαρακτηρισμὸς θὰ εἶναι ἀνεπαρκής...** Ἀλλὰ δὲν ἔχαμε μόνον αὐτό. Ὁ νόμος ποὺ ἐψηφίσαμε, τῶν σχολικῶν βιβλίων, ἐπρόβλεπε τὴ λειτουργία «σχολικῶν βιβλιοθηκῶν», ἀπὸ τὶς ὁποῖες ὠρισμένα βιβλία, κρινόμενα ὡς «βοηθήματα» ἀπὸ τὸ Ἐκπαιδευτικὸ Συμβούλιον, ἀγοράζονταν ὑποχρεωτικῶς. Ἡ «Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη» τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν θὰ ἀνῆκε, βέβαια, αὐτοδικαίως στὴν κατηγορίαν τῶν «βοηθημάτων». Καὶ ἔτσι θὰ εἶχαμε τὰ ἐξῆς ἀγαθὰ : θὰ

εἶχαν ὅλοι, οἱ δάσκαλοι καὶ οἱ μαθηταί, στὴ διάθεσίν τους ἀπὸ τῆς σχολικῆς βιβλιοθήκης τὶς ὠραῖες αὐτὲς μεταφράσεις τῶν ἀρχαίων. Ἀλλὰ θὰ εἶχαμε, ἐπίσης, τόσο μεγάλη κατανάλωσις τῶν βιβλίων, με τὶς χιλιάδες τῶν σχολικῶν βιβλιοθηκῶν, ὥστε νὰ ἐπιτρέπεται μεγάλη ἐλάττωσις τῆς τιμῆς. Γιατὶ, βέβαια, 75 δραχμὲς ποὺ ἔχει τὸ «Συμπόσιον», με τὶς 500 σελίδες του, δὲν εἶναι πολλὲς. Ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ 50. Καὶ γιὰ νὰ ἐξομολογηθῶ ὅλη μου τὴ σκέψιν, **ἔπρεπε νὰ ἔχῃ μόνον 25 !** Ἐπρεπε νὰ φθάσῃ στὰ χέρια καὶ τοῦ τελευταίου μορφωμένου Ἑλληνοῦ. Γιατὶ πρέπει ὅλοι νὰ ἐμποτισθοῦν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ κλασικοῦ πολιτισμοῦ, καὶ τὰ ἀρχαῖα κείμενα νὰ μᾶς γίνουν οἰκεῖα, σὰν βιβλία σύγχρονα καὶ εὐχάριστα...

— Καὶ τώρα, τί νομίζετε πὼς θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ ;

— Ἐδιάβασα, αὐτὲς τὶς μέρες, πὼς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐτοιμάζει μιὰ νέα τροποποίηση τοῦ νόμου 5058. **Ἡ εὐκαιρία εἶναι περίφημη** γιὰ τὸν σημερινὸ Ὑπουργὸ τῆς Παιδείας, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει, βέβαια, τὴν εὐθύνη τῶν πράξεων ποὺ ἀναφέραμε, καὶ ποὺ εἶναι ἀπὸ τὸν προκάτοχόν του. Πρέπει, μ' αὐτὴ τὴν εὐκαιρία, νὰ γίνῃ ἡ ἐπανόρθωσις. Πρέπει τὸ ποσοστὸν τῶν 100.000 **νὰ ξαναγίνῃ 350.000,** καὶ νὰ διατεθοῦν ὅλες γιὰ τὴν «Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη». Πρέπει, ἐπίσης, νὰ μπῆ διάταξις, ποὺ νὰ καθιστᾷ ὑποχρεωτικὴ τὴν ἀγορὰ τῆς «Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης» ἀπὸ τὶς σχολικὲς βιβλιοθηκῆς. Καὶ πρέπει, ἀκόμη, **νὰ ἐξασφαλισθῇ** κάθε ἄλλη εὐκολία γιὰ τὴν «Ἑλλ. Βιβλιοθήκη». Γιατὶ ἔτσι μόνον μπορεῖ ἡ τιμὴ νὰ γίνῃ **πάμφθηνη,** καὶ νὰ καταστοῦν τὰ βιβλία, ὅπως ἐπιθυμοῦμε, **κοινὸν κτῆμα ὅλων τῶν μορφωμένων Ἑλλήνων.** Ἀποδίδω μεγάλη ἐθνικὴ σημασία στὸ ζήτημα. Καὶ γι' αὐτὸ ἀπευθύνω θερμὴ ἐκκλήσιν πρὸς τὸν κ. Ὑπουργὸ τῆς Παιδείας, ἡ ὁποία ἐλπίζω, ὅτι δὲν θὰ μείνῃ χωρὶς ἀπήχησιν.»

* *

Διονύσιος Λοβέρδος

Γεννήθηκε στὴν Κεφαλληνία τὸ 1879. Πέθανε τὸν περασμένο μῆνα στὸ Μόναχο, ὅπου εἶχε πάει γιὰ λουτροθεραπείαν. Θάνατος ξαφνικὸς, πρόωρος, ἀπροσδόκητος. Ὁλὴ ἡ Ἀθήνα ἀκολούθησε τὸ τιμημένον του λείψανον. Σπάνια ἔγινε, ἀλήθεια, τόσο δημοτελής κηδεῖα. Καὶ μόνον αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ μαρτυρήσῃ πὼς ὁ κόσμος ἀναγνωρίζει, σέβεται καὶ τιμᾷ τὴν κάθε ἀξία, τὴν κάθε ὑπεροχή, τὴν κάθε ἀρετὴ, χωρὶς νὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν ἐμπάθεια κι' ἀπὸ τὸ φθόνον ποὺ λυσοῦν πάντα γύρω στοὺς μεγάλους. Κι' ὁ Διονύσιος Λοβέρδος ἦταν μέγας. Τὸν λογάριάζαν με δισεκατομμύριον καὶ τὸν θεωροῦσαν τὸν πλουσιώτερον Ἀθηναῖον. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς, ἀρχίζοντας ἀπ' τὸ μηδέν καὶ σὲ λίγα σχετικῶς χρόνια, δημιούργησε σημαντικὸ πλοῦτον, ποὺ ἤξερε ὅμως νὰ τὸν χρησιμοποιοῦν. Δὲν ἦταν μόνον ἡ μεγαλύτερη, ἡ θαυμαστότερη τρα-